

تبریز، پرچمدار اداره امور موقوفه در جهان

تبریز شهر اولین‌ها، در گذشته و امروزه در بسیاری عرصه‌ها، از جمله در توسعه و ترویج سنت‌های حسنه اسلامی پیشگام سایر اقوام و ملل بوده است.

تبریز شهر اولین‌ها، در گذشته و امروزه در بسیاری عرصه‌ها، از جمله در توسعه و ترویج سنت‌های حسنه اسلامی پیشگام سایر اقوام و ملل بوده است. به گزارش **خبرگزاری فارس** از تبریز، وقف این احسان ماندگار و یکی از سنت‌های بسیار خوب در شریعت اسلامی از جمله این امور انسان دوستانه و خیرخواهانه است، که آذری‌ها را شهر عام و خاص کرده است. به گونه‌ای که این شهر به نام «شهر بدون گدا» و به عنوان اولین شهر موفق در مبارزه با تکدی‌گری در ایران مطرح است. *** تبریز، پرچمدار اداره امور موقوفه در جهان**کنته در خور تامل دیگر اینکه، این سرزمین پرچمدار سنت حسنه وقف بوده، یعنی حدود 700 سال پیش در شهر تبریز، مجتمع علمی، فرهنگی و تاریخی معروف و عظیمی تحت عنوان «ربع رشیدی» به دستور خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی، وزیر دانشمند و مدیر عصر مغول ساخته شد، که اکثر امور این مرکز با درآمد وقف اداره می‌شد. البته نباید فراموش کرد که ربع رشیدی در روزگار عصر خود، شهری کوچک ولی پیشرفته و تخصصی بود که در آن 30 هزار خانه و 24 کاروانسرا که شامل کتابخانه، مدرسه، مسجد، دارالایتام، حمام، مهمانسرا، بیمارستان، مدارس عالی و کارگاه‌های صنعتی وجود داشت، به طوریکه این مرکز عظیم دانشگاهی در دوران اوج حیات خویش، مورد مراجعه مستقیم و استفاده دانشمندان معروف جهان و از جمله پزشکان و محققان یونان، روم، مصر، چین و دیگر ممالک آن روز آسیا و اروپایی، قرار می‌گرفت، که فضل‌الله همدانی برای تامین هزینه‌های این مرکز املاک فراوانی را در نقاط مختلف جهان از جمله ایران و بخش‌هایی از عراق، افغانستان، گرجستان، ولایت روم، آذربایجان و سوریه وقف این مرکز کرد، که از محل درآمد وقف آنها برای خدمات آموزشی و علمی استفاده می‌شد. به عبارت دیگر، ربع رشیدی در زمان عصر خویش ممتازترین موسسه موقوفه و بزرگ‌ترین و مهم‌ترین مرکز علمی، فرهنگی و مدنی برای دانشمندان دنیا به شمار می‌رفت، که به یقین چراغ هدایت ایرانیان و سایر ملت‌های دیگر هم بوده است، که امروزه فقط از این بنای تاریخی و ارزشمند جهان اسلام دوره ایلخانی تلی خاک و چند ستون باقی مانده است. در واقع، خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی در عصر خود ضمن واقف بودن به اهمیت موضوع و جایگاه وقف به عنوان صالحات باقیات اقدام به انتشار وقف‌نامه ربع‌رشیدی می‌کند، که در این وقف‌نامه اطلاعات دقیق و مستندی درباره نوع و چگونگی فعالیت‌های مجتمع علمی، فرهنگی و تاریخی ربع رشیدی و همچنین ارزش خدمات خواجه در پیشبرد و توسعه امور فرهنگی و آموزشی به دست می‌آید. *** آذربایجان، سرزمین ناشناخته‌های امور وقفیبر** این اساس، به واسطه ارزش و اهمیت همین وقف‌نامه است که این سند در سال 1386 در فهرست حافظه جهانی سازمان علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) به ثبت می‌رسد. حالا حرف حسابی که در این زمینه باقی می‌ماند، اینکه تاریخ و تمدن ملت ایران در عرصه‌های مختلف نقطه عطفی برای جوامع بشری بوده که جهانیان هم به این مسئله اذعان دارند، ولی متأسفانه ما کمتر به قدر داشته‌های خویش می‌بالیم و افتخار می‌کنیم و با بی‌توجهی باعث فراموش شدن آنها می‌شویم. حال آنچه در این زمینه اهمیت دارد اینکه، مردم آذربایجان و به ویژه تبریزی‌ها در طول تاریخ کشورمان نشان دادند، که همیشه و در همه حال در امور مختلف همواره پیشگام و پیشتاز بوده‌اند و در واقع این قابلیت و پتانسیل در بین آنان است که اگر بخواهند کاری را انجام دهند با تلاش و کوشش تا آخر خط می‌روند که نمود بارز آن همان لقب «شهر اولین‌ها» است، که رنگین کمانی از این اولین‌ها را می‌توان به راه‌اندازی اولین چاپخانه، اولین خیابانی که در ایران دارای برق شد، اولین تئاتر، اولین نشریه، اولین بلدی، اولین پستخانه، اولین خط انتقال پست، کتابخانه عمومی، ایستگاه آتش نشانی، انجمن شهر، مرکز پلیس، حمل و نقل ریلی عمومی (با اسب) و... اشاره کرد، که هر کدام از اینها نمود، بارز اقتدار شهر اولین‌ها را نشان می‌دهد. از سوی دیگر، حال این پرسش مطرح می‌شود که تبریز، شهر اولین‌ها؛ که روزگاری پرچمدار اداره امور موقوفه در جهان بوده است، آیا در حال حاضر نیز با توجه به اسناد موجود، می‌تواند همچنان آن نقش گذشته را داشته باشد، آیا زیرساخت‌های لازم اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و امکانات زیربنایی برای شهر اولین‌ها فراهم شده و یا باید منتظر این زیر ساخت‌ها شد. *** وقف در سید خانوار مسلمان**

مهجور مانده استبا این اوصاف به نظر می‌رسد، در سال‌های اخیر وقف به عنوان یک سنت حسنه بیش از سایر اعمال اسلامی در سید خانوار مسلمان مهجور مانده است. آنچه باید در این زمینه تأکید داشته باشیم اینکه، وقف عملی است صالح و باقی که باید مورد توجه همه اقشار مختلف مردم قرار گیرد، این سنت نیک در حقیقت یکی از مصادیق والای نیکوکاری، نوع‌دوستی، دیگر خواهی و یکی از نشانه‌های بارز اهتمام به امور مسلمانان است، که از دیرباز مورد توجه بوده و در صحنه حیات اجتماعی به امانت گذاشته است. لذا برای شناساندن و تبلیغ آن در جامعه باید بیش از این‌ها تلاش کنیم، چراکه ما مسلمانان هر چه داریم از این آموزه‌های دینی و اسلامی داریم و در این راستا وسایل ارتباط جمعی با توجه به ارتباط مستقیم آن با مردم و تأثیرگذاری بر افکار عمومی، اراده و احساسات بشریت دوران معاصر، نقش بسزایی در ترویج و تبلیغ شعائر اسلامی دارند. حال این سؤال مطرح است، که به منظور جلب مشارکت و همکاری رسانه‌های جمعی در تبلیغ و ترویج فرهنگ و سنت حسنه وقف با هدف تحقق منویات مقام معظم رهبری در امور وقف، بقاع متبرکه و اماکن مذهبی، ایجاد بستر مناسب برای تبادل نظر بین رسانه و سایر نهادهای فرهنگی، کمک به تقویت و گسترش نقش رسانه‌های جمعی در توسعه فرهنگ دینی و به ویژه ترویج فرهنگ وقف با بهره‌گیری از ظرفیت‌های رسانه‌های نوین، کجای راه هستیم؟ *** وقف، روزگار نودر** همین راستا، به نظر می‌آید خوشبختانه در سال‌های اخیر متولیان امر و دستگاه‌های ذی ربط با توجه به اهمیت موضوع وقف، واقف، موقوفه و...، با برگزاری همایشی تحت عنوان «وقف و رسانه» مقدمات کار را برای نهادینه کردن این سنت حسنه فراهم کرده‌اند. از سوی دیگر، باید یادآور شویم که در سال‌های اخیر گام‌های مؤثری از سوی رسانه‌های گروهی در کشورمان برای تبلیغ و ترویج فرهنگ وقف و نهادینه‌سازی این سنت دینی در جامعه، ترویج فرهنگ نوع‌دوستی و افزایش حس همکاری، تعاون و نیکوکاری در جامعه و تلاش در جهت تقویت و افزایش مشارکت مردم در اداره، عمران و آبادانی موقوفات، بقاع متبرکه و سایر اماکن مذهبی صورت گرفته است، ولی به نظر می‌رسد در اول راه هستیم و باید پیش از این‌ها، برای بهره‌مندی از ظرفیت‌های رسانه‌ای جهت گسترش فرهنگ دینی و تحقق مقاصد آئین حق الهی از جمله ترویج سنت حسنه وقف، همسو شدن با اجرای افق سیاست رسانه‌ای بر اساس چشم‌انداز توسعه نظام در جامعه اطلاعاتی عصر حاضر حرکت و تلاش کنیم. *** همایش وقف و رسانه در ایستگاه هفتمدر** هر حال، با توجه به حساسیت این موضوع، همایشی تحت عنوان «وقف و رسانه»، 6 است، که در کشورمان برگزار می‌شود، یعنی به عبارتی این همایش از سال 88 تاکنون در 6 دوره متوالی با حضور اصحاب رسانه و مسئولان عالی کشور با هدف ارتقاء سطح تعاملات وقف و رسانه برگزار شده است، و امسال نیز هفتمین همایش با هدف تحقق منویات رهبری در زمینه احیاء وقف با شعار «وقف، رسانه، چشم‌انداز فرارو»، 18 آذرماه در تهران و به عبارت دیگر علاوه بر سطح ملی به صورت استانی نیز در 31 استان کشور در ایام قبل و همزمان با هفته وقف برگزار خواهد شد. *** وقف، همچنان چشم انتظار اصحاب رسانه آذربایجان** این وجود، به نظر می‌آید، سال گذشته دومین همایش وقف و رسانه با تأکید و توجه به جایگاه ویژه وقف در رسانه‌ها، تبیین ضرورت افزایش تعامل بین اداره کل اوقاف و امور خیریه و رسانه‌های جمعی و معرفی، تجلیل از فعالان رسانه‌ای در حوزه وقف و بقاع متبرکه و در نهایت برای ایجاد زمینه و آمادگی لازم در رسانه‌های استان با هدف استفاده از ظرفیت‌های رسانه‌ای برای تبلیغ و ترویج فرهنگ وقف در تبریز برگزار شد و امسال نیز این همایش در 24 آذرماه سال جاری در مجتمع فرهنگی و هنری 29 بهمن تبریز برگزار می‌شود. به عبارت دیگر، در حال حاضر حدود 40 هزار رقبه و هفت هزار موقوفه در استان آذربایجان شرقی وجود دارد، که به نظر می‌آید، با وجود فعالیت 240 نشریه و رسانه مجازی در آذربایجان شرقی، برای معرفی و شناساندن این همه ظرفیت در حوزه وقف و امور موقوفه برای مشارکت اقشار مختلف مردم، کار سخت آنچنانی نباشد. *** وقف، ضیافتی به افتخار احسان ماندگار**ناگفته نماند، رسانه‌های نوین ارتباط جمعی و در راس آنها رسانه‌های محلی و بومی می‌توانند با ابتکار، نوآوری و با زبان روز و عامه مردم نقش مؤثری را در تبیین فرهنگ و اهداف وقف داشته باشند. لذا امروزه از جمله مهم‌ترین وظایف رسانه‌ها در این راستا، تبیین کردن اهداف وقف، پرسش درباره چگونگی پرداختن به آن در سطح جامعه و در میان مردم، ترسیم جلوه‌های مختلف سنت حسنه وقف، رشد موقوفات، آگاهی‌بخشی نیازهای روز وقف، بازگویی وقف نوین، توسعه روح خیرخواهی در جامعه و طرح پرسش اینکه چرا جامعه امروز به وقف، نیازمند است، خواهد بود. از این رو به نظر

می‌رسد، در سال‌های اخیر مسئولان و دست‌اندرکاران این حوزه از عملکرد و نحوه پرداخت رسانه‌ها به وقف گله‌مند بوده و بر این باورند، همه رسانه‌ها قول همکاری و همراهی می‌دهند اما در عرصه عمل، کم‌رنگ و حساسیت کافی در مواجهه با این فرهنگ غنی اسلامی با هدف معرفی آن به جامعه وجود ندارد، به‌طوریکه برخی رسانه‌ها در قبال انعکاس فعالیت‌ها و معرفی سنت حسنه وقف، پول می‌خواهند. *** وقف در قاب تصویر، رسانه‌ها** بسیار واضح است که رسانه‌ها (صدا و سیما، خبرگزاری‌ها، مطبوعات، پایگاه‌های خبری و ...) با هدایت افکار عمومی، ضمن تبیین و تبلیغ اصل وقف به صورت هنرمندانه و عالمانه می‌توانند، نقش موقوفات را در جلوگیری از انباشت ثروت، تبدیل ثروت فردی به پشتوانه عمومی و در نهایت، حرکت در مسیر آرمان عدالت‌خواهی اسلامی هموار و تحقق بخشند تا شاهد ترویج رشد این سنت الهی و آثار مثبت آن براساس فرمایشات مقام معظم رهبری و رفع بسیاری از نیازمندی‌های مستمندان و گشوده شدن بسیاری از گره‌های اقتصادی، با این سنت حسنه در جامعه باشیم. بنابراین، متولیان این سنت زیبا و حسنه ضمن همکاری‌های مشترک با رسانه‌ها برای جبران گذشته ترویج فرهنگ وقف در جامعه، باید قدم‌های بلندتر و مؤثرتری بردارند و فعالیت آن‌ها صرفاً به مناسبت، هفته و روز خاص نباشد و باید به طور منظم و متوالی در طول سال ادامه داشته باشد. *** روزی با طعم وقف** در این میان، در سال‌های اخیر در راستای تعامل گسترده‌تر با رسانه‌ها و معرفی آثار و برکات موقوفات اقدامات خیلی خوبی در سطح کشور و در این میان استان آذربایجان شرقی صورت گرفته که نمونه آن برگزاری چندین دوره همایش «وقف و رسانه» همزمان با هفته وقف بوده و دبیرخانه دائمی نیز در این مورد با هدف ارتقای سطح تعامل با رسانه‌ها، مستندسازی و زمینه‌سازی تولید آثار رسانه‌ای تشکیل شده، که این اقدامات نشان دهنده توجه اصحاب رسانه و متولیان این حوزه به توسعه فرهنگ وقف در جامعه است، که وقف از صدر اسلام تاکنون یکی از پایگاه‌های مهم ترویج ارزش‌های اسلامی بوده و خواهد بود. **** نگارنده: موسی کاظم‌زاده**